

بایسته‌های مدرسه انقلابی از دیدگاه امامین انقلاب

سید صمد موسوی^۱، مهدی عظمتی^۲

^۱ استادیار، مرکز تربیت معلم مبلغ حوزه‌های علمیه، قم، ایران (نویسنده مسئول). sabasmh@gmail.com

^۲ سطح سه حوزه علمیه قم، قم، ایران. azemati1372@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی بایسته‌های مدرسه انقلابی از دیدگاه امامین انقلاب بود. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی بوده و نتایج نشان داد که یک مدرسه انقلابی زمانی می‌تواند انقلابی باشد که ارکان آن که عبارتند از: معلم، کتب درسی و دانش‌آموزان، در راستای انقلاب و تمدن نوین حرکت کنند. لذا معلم انقلابی باید دارای ویژگی‌هایی مانند انقلابی بودن و ماندن، تربیت خدامحوری، مستقل بار آوردن دانش‌آموزان، تعهد و امانتداری نسبت به دانش‌آموزان، برنامه‌های مشخص مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی باشد. همچنین باید در بخش کتب درسی، توجه به تعلیم و تربیت از پیش دبستان تا دانشگاه، توجه به تربیت دانش‌آموزان در همه ابعاد از جمله اعتقادی، علمی و فرهنگی، توجه به ارزش‌ها و اهداف جامعه و روحیه هویت‌بخشی و ایثار و شهادت را در کتب مربوطه به وجود بیاورند. در بخش دانش‌آموزان نیز تربیت دانش‌آموزان به عنوان یک مؤمن انقلابی، توجه به تربیت دانش‌آموزان به عنوان شخصی با مسئولیت‌پذیری بالا، و با بصیرت و توجه به حفظ هویت اسلامی و ملی دارای اولویت باشد. به نظر می‌آید که با تکمیل مجموع این ارکان، بایسته‌های یک مدرسه انقلابی شکل می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: مدرسه انقلابی، معلم، تمدن اسلامی، دانش‌آموزان، امام خمینی، آیت‌الله خامنه‌ای، آموزش و پرورش، تعلیم و تربیت.

۱. مقدمه

یک مدرسه تراز انقلاب اسلامی متشکل است از جمع مربیان آگاه بوده که در قالب یک تیم به صورت فرآیندمدار با هدف، روش و اقدامات مشخصی در جهت رشد و تربیت انسان‌هایی خودساخته در مسیر بندگی و منطبق به اهداف انقلاب اسلامی را تربیت می‌کند. این مربیان تحت یک گروه منسجم و بر طبق برنامه و به صورت مستمر با یک مدیریت متمرکز، مسیر تربیتی دانش‌آموزان را از ابتدای ورودی به مدرسه دنبال می‌کنند.

در یک مدرسه تراز انقلاب اسلامی سه رکن دانش‌آموز، مربی و کتب درسی جزو ارکان اصلی هستند. در طی مسیر تربیت، افق اصلی فقط و فقط متناسب با آرمان‌های انقلاب اسلامی بوده و بر طبق فرمایشات مقام معظم رهبری، نسلی که آموزش و پرورش موظف به تربیت آن است و به عبارتی نسل مفید کشورمان به حساب می‌آیند، در این مسیر باید تربیت شوند. از جمله نهادهایی که به منظور تعلیم و تربیت تأسیس شده، آموزش و پرورش (مدرسه) است؛ زیرا تقریباً همه اعضای جامعه برای مدتی طولانی، حدوداً دوازده سال، از بهترین و پذیراترین دوران عمر خود را در مدرسه می‌گذرانند.

تربیت معلم تراز یک فرایند گسترده است که شامل اخلاق حرفه‌ای، دانش علمی، مهارت‌های تدریس و توانایی‌های فردی معلم می‌شود. براساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ویژگی‌های معلمان شامل ایمان به ارزش‌های دینی و اخلاقی، ارتقای علمی و تربیتی، مهارت‌های هدایت‌گری و پژوهشگری است. همچنین، برنامه‌های درسی باید با ویژگی‌ها و شاخص‌های تربیت معلم مطابقت داشته باشند، تا به تربیت معلمان مطلوب کمک کنند. از این رو، تربیت معلمان نیازمند توجه به ابعاد گوناگون اخلاقی، علمی و فرهنگی است تا بتوانند نقش موثری در آموزش و پرورش داشته باشند. معلمان برای تربیت موفق دانشجویان باید به عنوان الگوها و ولایت‌مداران عمل کنند. مدرسه، یک جامعه کوچک است و آموزگار، کشاورزی را برعهده دارد که می‌تواند نقش دانه‌های روشن‌گری دینی، حرکت انقلابی، ارزش‌های انسانی، سلامتی و تندرستی و مانند آن را در ضمیر مخاطبین خود کاشته و نسل فردا را از مفاسد اجتماعی و زشتی‌های جامعه دور نگاه دارد.

۲. بیان مسأله

مدرسه‌ای می‌تواند انقلابی باشد که عناصر و ارکان معلم و دانش‌آموز و کتب درسی آن انقلابی و در راستای تمدن نوین انقلاب اسلامی حرکت کند و لذا باید ویژگی و شاخص‌ها و بایسته‌های هرکدام مطرح شوند، تا ابعاد بایسته مدرسه انقلابی بیشتر روشن شود. برخی از ویژگی‌ها و بایسته‌های معلم تراز انقلابی عبارتند از:

۱-۲. انقلابی بودن

مقام معظم رهبری با تأکید بر انقلابی بودن یک معلم و با اشاره به شخصیت والای شهید مرتضی مطهری، ایشان را به عنوان یک معلم با روحیه انقلابی معرفی می‌کنند. ایشان در توصیف روحیه انقلابی یک معلم اینگونه می‌فرمایند: «شهید علامه مطهری علاوه بر مجاهدت در حوزه علم و اندیشه، اهتمام و جدیت بسیاری در عرصه‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی دوران خود، به‌ویژه در راستای تقویت گفتمان انقلاب اسلامی ایران داشت، خصیصه‌هایی همچون تقوا، اخلاص، خردمندی، تواضع، حریت، بصیرت، انصاف، فتوت و روحیه انقلابی و جهادگری از این شهید دانشمند، بزرگمردی خداجو، ولایتمدار، مردمی و مانا ساخت و نام پرافتخار این استاد فرزانه را در زمره مردان خدا، سربازان حضرت ولیعصر (عج) و خدمتگزاران راستین نظام مقدس جمهوری اسلامی ثبت کرد (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۰/۲/۱۲).

۲-۲. مستقل بارآوردن دانش‌آموزان

«معلم‌ها! جوان‌ها را مستقل، و آزاد بار بیاورید، متعمد به نفسشان کنید. ما همه چیز داریم، لکن آنها ما را همچون کردند که خیال کنیم هیچ نداریم. ما دیدیم که با مشت تهی آنها را عقب زدیم و توانستیم. پس، توانائی داریم. مائی که از یک سرهنگ می‌ترسیدیم، از یک پاسبان می‌ترسیدیم، دیدید که بچه‌های ما دیگر اعتنائی به تانک و توپ نکردند» (امام خمینی، ۱۳۶۱، ج ۶، ص ۴۰).

۳-۲. تربیت خدامحوری دانش‌آموزان

امام خمینی فرمودند: «تربیت کنید بچه‌ها را به تربیت الهی» (امام خمینی، ۱۳۶۱، ج ۵، ص ۶۲). «مواظب باشید که اعمال‌تان، اعمال صالح باشد، قیامت‌ان برای خدا باشد، اعمال‌تان برای خدا باشد. هر کدام بچه دارید، تربیت کنید، تربیت الهی بکنید، تربیت شیطانی نکنید. هر کدام مدرسه می‌روید، چه به مدرسه که می‌روید تربیت الهی بشوید. هر کدام معلم مدرسه هستید، تربیت کنید بچه‌ها را به تربیت الهی؛ دست از تربیت‌های شیطانی بردارید. ... امیدوارم که وحدت روحی و وحدت عقیدتی داشته باشیم و همه در صف واحد به جلو برویم، به سوی حکومت عدل الهی خداوند ...». معلم عامل تربیت اسلامی بوده و به عمل تربیتی به عنوان ابزاری برای حرفه خود نگاه نمی‌کند، بلکه آن را در تربیت و اعتلای خود نیز موثر و مهم تلقی می‌کند. خداوند در قرآن می‌فرماید: «مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِاللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ»، «وصف کسانی که عمل کردن به تورات به آنان تکلیف شده است، آن‌گاه به آن عمل نکردند، مانند درازگوشی است که کتاب‌هایی را [که هیچ آگاهی به محتویات آنها ندارد] حمل می‌کند. چه بد است سرگذشت مردمی که آیات خدا را

تکذیب کردند. و خدا مردم ستمکار را هدایت نمی‌کند» (جمعه، ۵). امام خمینی در مورد معلمان بی‌عمل می‌فرماید: اگر خدای نخواست، معلّمی یا معلّم‌هایی برخلاف مسیر حق باشند، تربیت نشده باشند، تزکیه نشده باشند، برخلاف صراط مستقیم الهی باشند، این آینه‌های صیقلی که نفوس جوان‌های ما است، در آن همان تعلیمات اعوجاجی که در این خود معلم هست، نقش می‌بندد، و او را رو به انحراف می‌برد، یا به طرف شرق و یا به طرف غرب می‌برد (امام خمینی، ۱۳۶۱، ج ۱۳، ص ۵۰۸).

۴-۲. توجه به امانتداری دانش‌آموز

«معلم امانتداری است که غیر همه امانت‌ها، انسان امانت اوست؛ امانت‌های دیگر را اگر کسی خیانت به آن بکند، خلاف کرده است، لکن یک قالی را که به آن امانت داده بودند، از بین برده است، در جامعه یک چیزی درست نمی‌شود، یک شخصی ضرری کرده است و این هم باید ضرر او را جبران کند، اما امانت اگر انسان شد، اگر یک طفل قابل تربیت شد، اگر خدای نخواست این امانت به آن خیانت شد، یک وقت می‌بینید خیانت به یک ملت است، خیانت به یک جامعه است، خیانت به اسلام است. بنابراین، شغل در عین حالی که بسیار شریف و بسیار ارزنده است، از باب اینکه همان شغل انبیاء تست که برای انسان‌سازی آمده بودند، لکن مسئولیت بسیار بزرگ است، چنانچه مسئولیت انبیاء هم بسیار بزرگ بود» (امام خمینی، ۱۳۶۱، ج ۱۴، ص ۲۷).

۵-۲. متعهد به آموزه‌های اسلامی و انقلابی

«معلم‌هایی که انتخاب می‌شوند در دانشگاه بخصوص، و در سایر جاها، معلم متعهد باشند و معلم‌هایی باشند که نه فکر آنها طرف شرق باشد و نه دست آنها طرف غرب دراز باشد. اگر چنانچه در بین معلمین ما شرقی یا غربی باشد، این کشور ما یا گرایش به شرق پیدا می‌کند، یا گرایش به غرب پیدا می‌کند و از محتوای جمهوری اسلامی که شعارش نه شرقی و نه غربی است، تهی می‌شود و اعتنای به اینکه بعضی از اشخاص می‌گویند که نباید اینطور تهذیب‌ها بشود و باید آزاد و سرخود هر کس هر جا می‌خواهد برود و هر معلمی بخواهد جوان‌ها و بچه‌های ما را هر جور تربیت کند، این انحراف است؛ برخلاف تعلیم عالیه اسلام است (امام خمینی، ۱۳۶۱، ج ۱۴، ص ۱۱۳).

۶-۲. بدانند که عالم، مدرسه است و معلمین آن، انبیاء و اولیاء هستند (امام خمینی، ۱۳۶۱، ج ۱۵، ص ۵۰۳).

«عالم، مدرسه است و معلمین این مدرسه، انبیاء و اولیاء هستند و مربیان و مربی این معلمین، خدای تبارک و تعالی است. خدای تبارک و تعالی تعلیم و تربیت کرده است انبیاء را، و ارسال کرده آنها را برای تربیت و تعلیم کافه ناس. انبیاء بزرگ اولوالعزم مبعوثند بر تمام بشر و سِمَت معلّمی و مربی دارند نسبت به

تمام بشر، و معلم آنها و مربی آنها حق تعالی است و آنها هم بعد از اینکه به تعلیمات الهی تعلّم شدند و تربیت پیدا کردند، مأمورند که بشر را تربیت کنند و تعلیم. راجع به رسول خدا(ص) در قرآن کریم است که «هو الذی بعث فی الامیین رسولاً مهمّ یتلوا علیهم آیاته و یزکیهم و یعلمهم الکتابه و الحکمه»، انگیزه بعث را در این آیه شریفه ذکر می‌فرماید که: «خدای تبارک و تعالی است که در بین این امیین و بی‌سوادها و کسانی که تربیت و تعلیم الهی نداشته‌اند، رسول فرستاده است، تا اینکه آیات خدا را بر آنها قرائت کند و آنها را با قرائت آیات قرآن و تربیت‌هایی که خود او شده است در تعلیمات الهی، آنها را به مردم عرضه کند و تزکیه کند آنها را، و تعلیم کند بر آنها کتاب و حکمت را.

۷-۲. پایه‌ریز تمدن

«معلمان پایه‌ریز تمدن نوین هستند؛ چون اگر نیروی انسانی شایسته نباشد، تمدنی به وجود نخواهد آمد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱).

۸-۲. تشکیل هویت نسل جدید

تشکیل هویت نسل جدید به دست معلم است؛ یعنی حتی نقشی پررنگ‌تر از نقش خانواده و پدر و مادر. خود شما هم فرزندان مدرسه‌ای دارید و می‌بینید که گاهی اوقات فرمایش آقا معلم یا خانم معلم برای بچه، وحی منزل است؛ به خانه می‌آید، کاری را انجام می‌دهد یا کاری را انجام نمی‌دهد، یا ساعتی می‌خواهد یا ساعتی ورزش می‌کند، یا کار دیگری می‌کند؛ چون اینها را معلم گفته. پدر و مادر که بارها این حرف‌ها را می‌گویند، تأثیر ندارد؛ اما حرف معلم تأثیر دارد. در اکثر موارد حرف معلم بر حرف پدر و مادر در ذهن کودک و نوجوان ترجیح پیدا می‌کند. این است نقش معلم. اگر ما می‌خواهیم این هویت، خوب شکل بگیرد؛ اگر می‌خواهیم نسلی به وجود بیاید که اعتماد به نفس و انضباط اجتماعی داشته باشد؛ یک نسل مسئولیت‌پذیر و باعرضه و باکفایت برای کارهای بزرگ، یک نسل دارای ابتکار، یک نسل مهربان و بدون احساس انتقام‌گیری در درون خانواده بزرگ جامعه، یک نسل فداکار، یک نسل پرکار، یک نسل کم اسراف و دور از اسراف؛ اگر می‌خواهیم فرهنگ عمومی جامعه به این سمت حرکت کند، راه و کلیدش آموزش و پرورش است. برای تربیت چنین نسلی، آموزش و پرورش باید مهیا و مناسب باشد (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۴/۲/۱۲).

۹-۲. پرورش‌دهنده اخلاق

«شما معلمان می‌توانید معلم دین و معلم اخلاق و پرورش‌دهنده اخلاق در دانش‌آموز خودتان باشید. از این مسئله غفلت نکنید که تربیت کردن هم جزو کار شماست؛ و چه بهتر که با نفوذ معلمی، با تأثیر

روحی معلم بر متعلم، یک نقطه روشن و نورانی در قلب دانش آموز باقی بگذارید» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۰۲/۱۲). «معلم، یعنی آن کسی که می تواند خصوصیات اخلاقی خوب را در بچه پرورش دهد؛ معلومات خوب را؛ فکر کردن را؛ استقلال رأی را به کودک بیاموزد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۸/۰۲/۱۵).

۲-۱۰. پرورش شاخص های ممتاز

ما باید شاخص های ممتاز و برجسته و مفاهیم جریان ساز و عمل ساز را تولید کنیم و به راه بیندازیم و زنده کنیم؛ ایمان؛ اندیشه ورزی؛ یاد بگیرد فکر کند؛ مشارکت اجتماعی. اگر چنانچه توانستید این مفاهیم جریان ساز را در ذهن دانش آموزان رسوخ بدهید، خدمت بزرگی به آینده کشورتان کرده اید (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۰۲/۱۳).

۳. ویژگی ها و بایسته های دانش آموز انقلابی

۱-۳. آرمان خواهی

آرمان خواهی به این معنا که باید روحیه آرمان طلبی را با روش های مختلف و تکنیک های مختلف در بچه ها زنده نگه داریم. انقلاب هایی که اصل را بر تربیت «انسان های الهی» قرار داده و تأسیس یک جامعه خدایسند را آرمان عالی خود قرار داده اند، فقط به تأمین نیازهای مادی و آسایش دنیوی اکتفاء نمی کنند، بلکه غرض اصلی به کارگیری این ابزار برای رسیدن به یک وضعیت متعالی در درون جامعه می باشد، مبنی بر اینکه جامعه ای صالح و پاک ایجاد شود که افراد در آن بتوانند به تکامل معنوی خویش نایل آیند.

۲-۳. دین مداری

از ویژگی های دانش آموزان انقلابی، دین مداری است؛ وقتی آرمان خواهی با دین گره خورد، آن وقت منطق پیدا می کند، و آرمان خواهی اگر از آموزه های وحیانی باشد، در این صورت جهت پیدا کرده و موثر واقع می شود و هرچه تدبیر بچه ها تقویت شود، انقلابی تر خواهند بود. برای دستیابی به شاخص های دین مداری یا دینداری، باید به احکام و دستوراتی که پیامبر اکرم (ص) از طریق وحی برای بشر دریافت کرده و نیز احادیثی که از خود آن حضرت و امامان معصوم روایت شده است، مراجعه کرد؛ زیرا همگی شاخص های دین مداری هستند که باید توسط دینداران و مؤمنان به اجرا درآیند، تا آنان به کمال معنوی برسند و رستگار و سعادتمند گردند.

۳-۳. هویت مستقل ملی و دینی

«ما چگونه نسلی می خواهیم؟ ما اول چیزی که لازم است برای دانش آموز خودمان در نظر بگیریم، این

است که در او هویت مستقل ملی و دینی به وجود بیاوریم؛ این اولین چیز، هویت مستقل و با عزت است» (مقام معظم رهبری، ۱۳/۰۲/۱۳۹۵).

۴-۳. بصیرت (شناخت حق و باطل)

یکی دیگر از شاخصه‌های دیگری که مقام معظم رهبری مخصوصاً در چند سال اخیر بر آن تأکید داشتند، مفهوم «بصیرت» و ضرورت برخورداری و بهره‌مندی از آن در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی بوده و مشکل اصلی جامعه اسلامی را نبود بصیرت و ضرورت در این عرصه عنوان نموده‌اند. بصیرت یعنی چه؟ بصیرت یعنی تیزبین بودن و راه درست را شناختن. بایستی مراقبت کرد که انسان در شناخت راه درست اشتباه نکند؛ در غبار آلودگی فتنه‌ها بتواند راه را پیدا کند و بفهمد راه درست چیست؛ بصیرت به این معنا است (مقام معظم رهبری، ۲۱/۱۲/۱۳۹۹). شناخت زمان، شناخت نیاز، شناخت اولویت، شناخت دشمن، شناخت دوست، شناخت وسیله‌ای که در مقابل دشمن باید به کار برد؛ این شناخت‌ها؛ بصیرت است (مقام معظم رهبری، ۶/۹/۱۳۹۳). جوان بایستی در نگاه دینی و نگاه سیاسی عمق داشته باشد تا به هر شبهه‌ی کوچکی پایش نلغزد، یا اشتباه نکند در زمینه‌های مسائل سیاسی. خیلی‌ها در این حوادثی که در همین فتنه‌ی سال ۸۸ اتفاق افتاد لغزیدند؛ آدمهای بدی نبودند [اما] لغزیدند به‌خاطر کم بودن بصیرت (مقام معظم رهبری، ۲۰/۸/۱۳۹۴).

۵-۳. جهاد تبیین و ارشاد

«مراقب کسانی باشید که هم‌صدایی می‌کنند؛ ارشادشان کنید. نمی‌گویم دعوا کنید، [لکن] ارشاد کنید، تفهیم کنید. کسانی هستند که با دشمن هم‌صدایی می‌کنند؛ [البته] نه اینکه عمداً؛ بعضی‌ها نمی‌فهمند، غافلند. انسان می‌بیند، می‌شناسد افرادی را که در فضای مجازی یک چیزهایی می‌گویند، در روزنامه‌ها می‌نویسند؛ معاند نیستند، [لکن] بد می‌فهمند؛ اینها را باید ارشاد کرد. بهترین کسانی که می‌توانند ارشاد کنند، خود شما جوان‌ها هستید؛ برایشان بنویسید، بگویید، پیام بدهید، تفهیم کنید، استدلال کنید در اجتماعات» (مقام معظم رهبری، ۱۱/۸/۱۴۰۱).

۴. بایسته‌های کتب درسی انقلابی

علوم در دسترس بشر سه گونه است: علوم مفید، علوم مضرّ و علومی که نه مفیدند، نه مضرّ. علم مفید، علمی رشدآور است؛ همان علمی که موسی(ع) را به دنبال خضر(ع) کشاند؛ علمی که هرچه در انسان بیشتر شود، اخلاق، ادب، تواضع، عبودیت، مسئولیت‌پذیری و فایده‌بخشی انسان را بیشتر می‌کند. درباره علومى که مضرّ هستند، قرآن می‌فرماید: «وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ» (بقره، ۱۰۲)، «برخی از

مردم اموری را می‌آموزند که مایه ضرر و زیان است و هیچ نفعی نمی‌رساند». چنانکه بعضی سراغ سحر و جادو می‌روند، تا میان همسران جدایی افکنند. آری! آموزش هر چیزی که برای فرد و جامعه، جسم و جان، دنیا و آخرت، نسل امروز و فردا، به هر نحو مضر باشد، علم مضر است. در دعاها می‌خوانیم: «أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ؛ به خدا پناه می‌برم از علمی که مفید نیست» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۵، ص ۶۹). بنابراین، تعلیم و تعلّم هر علمی ارزش ندارد. اما علومی که نه مفید است، نه مضر، همانند اطلاع از برخی آمارها و اطلاعات عمومی که تنها ذهن را پر می‌کند و هیچ فایده‌ای برای انسان ندارد؛ چنانکه قرآن از کسانی که درباره تعداد اصحاب کهف مجادله می‌کردند، انتقاد کرده و خطاب به پیامبر (ص) می‌فرماید: «در این امور با آنان سخن مگو» (کهف، ۲۲). آنچه درباره اصحاب کهف مهم است، آن است که گروهی جوانمرد برای حفظ عقیده و فکر و راه خود، از رفاه در شهر دست شسته و حاضر به زندگی در غار شدند.

۱-۴. تقویت هویت اسلامی انقلابی و ایرانی

کتب درسی باید به تقویت هویت اسلامی انقلابی ایرانی بپردازند، تا ارزش‌ها و اصول اسلامی را در نسل جوان نهادینه کنند. این کتب می‌توانند با تکیه بر تاریخ، فرهنگ و تجارب جمعی، حس تعلق و هویت ملی را تقویت کنند. همچنین، توجه به تهدیدهای هویت ملی و راه‌های حفظ و تقویت آن از منظر رهبران فکری مانند آیت‌الله خامنه‌ای، می‌تواند به ایجاد محتوای آموزشی مؤثر کمک کند. در نهایت، این رویکرد به ارتقاء خودباوری و اعتماد به نفس در دانش‌آموزان منجر خواهد شد.

۲-۴. محوریت رویکرد دینی

محور قرار گرفتن رویکرد دینی، ترویج‌کننده نشان‌ها و الگوهای دینی و ملی.

۳-۴. مبتنی بر بنیان‌های استدلالی و عقلی

تقویت‌کننده بنیان‌های استدلالی و عقلی در دفاع از اصول و فروع دینی، از ویژگی‌های یک کتاب درسی برای انقلابی بار آوردن دانش‌آموزان است، محتوای کتاب‌های درسی باید متقن و بدور از هرگونه انحراف باشد. قرآن کریم علاوه بر موعظه بودن، کتاب استدلال است و انبیای الهی در کنار معجزه، از استدلال‌های محکم و قوی بهره می‌بردند. استدلال و منطق، شیوه انبیاء است؛ خدای تعالی می‌فرماید: «أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ» (حدید، ۲۵)، «همانا ما پیامبرانمان را با معجزات و دلایل آشکار فرستادیم. «وَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ» (اعراف، ۸۵)، «همانا از طرف پروردگارتان [معجزه و] دلیلی روشن برایتان آمده است. برخی افراد پیدا می‌شوند که در تعلیم و آموزش، به جای دلیل عقلی و وحی و روایات قطعی، به خواب، شعر و عرفان‌های کاذب استناد می‌نمایند و با بهره‌گیری از سایت و رسانه‌های غیرمعتبر و شایعات و امثال آن،

مباحث خود را ارائه می‌دهند؛ در حالی که باید تکیه انسان به عقل یا وحی باشد (قرائتی، ۱۳۸۳).

۴-۴. تطابق با ارزش‌ها و اهداف جامعه

کتاب درسی باید تقویت بنیادین و ماهیت انقلاب اسلامی، و تبیین ویژگی‌های انقلاب اسلامی را داشته باشند. این کتاب باید به مفاهیم تحول سریع، شدید و بنیادین انقلاب اسلامی پرداخته و ارزش‌ها و باورهای اسلامی را ترویج کنند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۲/۱۹).

۴-۵. فکرساز و جریان‌ساز بودن کتاب درسی و آموزش

تعلیم باید طوری باشد که ذهن را بسازد، مغز را فعال کند و در درجه اول، شوق به دانستن را در دل متعلم ایجاد نماید (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۰۴/۲۶).

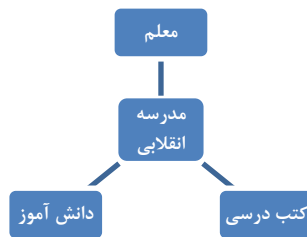
۴-۶. محتوا باید مورد نیاز مخاطب باشد

محتوا باید مورد نیاز مخاطب باشد و گاهی از مشکلات زندگی او را بگشاید. چه بسا یک محتوا از جهت علمی مناسب و مفید باشد، اما نیازی از مخاطب را برآورده نکند. مخاطبان ما تشنه محتوایی هستند که کاربردی و در ارتباط با نیازهای او باشد؛ لذا، در مواردی که استاد و معلم سرفصل‌های خود را با دغدغه مخاطبان و نیازهای ضروری آنان تنظیم و تدوین نمایند، مورد اقبال دانش‌پژوهان قرار می‌گیرد. معجزات انبیای الهی همسو با مسائل عصرشان بود و رعایت سنخیت و تناسب معجزه، در توجه مردم و اقبال آنان نقش داشت. در زمان حضرت موسی (ع) که سحر و جادو زیاد بود، معجزه آن حضرت این بود که عصای او اژدها بشود و ابزار سحر و جادو را ببلعد، تا همه باور کنند که حساب معجزه از سحر و جادو جداست. همچنین، در زمان حضرت عیسی (ع) که مسئله طبابت و پزشکی رونق داشت، آن حضرت به آذن خداوند مرده را زنده می‌کرد. تا اهل زمان تفاوت را درک کنند. در زمان پیامبر اسلام (ص) که ادبیات عرب رونق خاصی پیدا کرده بود، قرآن نازل شد (مجلسی، ۱۳۱۵، ج ۱۷، ص ۳۰۱). شاید معجزه امام زمان (عج) چیزی باشد که همه مخترعین و مکتشفین و مبتکرین، عظمت علمی آن را درک کنند. در روایات می‌خوانیم تمام علوم کشف شده تا زمان امام زمان (عج) دو قسم از بیست و هفت قسم علم است و به دست مبارک آن حضرت بیست و پنج قسمت دیگر کشف می‌شود.

۵. نتیجه‌گیری

یک مدرسه انقلابی زمانی می‌تواند انقلابی باشد که ارکان آن که عبارتند از: معلم و کتاب درسی و دانش‌آموزان، در راستای انقلابی و تمدن‌نویین حرکت کند. لذا، در بخش اول، معلم انقلابی باید دارای ویژگی‌هایی مانند انقلابی بودن و ماندن، تربیت خدامحوری، مستقل بار آوردن دانش‌آموزان، تعهد و

امانتداری نسبت به دانش‌آموزان، برنامه‌های مشخص مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی، و در بخش کتب درسی توجه به تعلیم و تربیت از پیش دبستان تا دانشگاه، توجه به تربیت دانش‌آموزان در همه ابعاد از جمله اعتقادی، علمی و فرهنگی، توجه به ارزش‌ها و اهداف جامعه و روحیه هویت‌بخشی و ایثار و شهادت را در کتب مربوطه به وجود بیاورند، و در بخش دانش‌آموزان تربیت دانش‌آموزان به عنوان مؤمن انقلابی، توجه به تربیت دانش‌آموزان به عنوان شخصی با مسئولیت‌پذیری بالا، و با بصیرت و توجه به حفظ هویت اسلامی و ملی باشد. به نظر می‌آید که با تکمیل مجموع این ارکان، بایسته‌های یک مدرسه انقلابی شکل می‌گیرد.

— منابع —

قرآن کریم.

- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۰۲/۱۱). *بیانات در دیدار با معلمان و فرهنگیان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42410>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۱/۸/۱۱). *بیانات در دیدار دانش‌آموزان به مناسبت سیزده آبان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51259>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۴/۰۲/۱۲). *بیانات در دیدار با جمعی از معلمان استان کرمان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=3281&nt=2&year=1384#2262>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۰۲/۱۲). *بیانات در دیدار با معلمان سراسر کشور*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3339>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۷/۰۲/۱۲). *بیانات در دیدار با معلمان استان فارس*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1606>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۰/۰۲/۱۲). *سخنرانی تلویزیونی خطاب به ملت ایران*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47776>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۰۲/۱۳). *بیانات در دیدار با معلمان و فرهنگیان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32970>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷). *بیانات در دانشگاه فرهنگیان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39542>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷). *بیانیه گام دوم انقلاب*.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۸/۰۲/۱۵). *بیانات در دیدار با جمعی از کارگران و معلمان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2943>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴/۸/۲۰). *بیانات در دیدار رؤسای دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31386>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹/۱۲/۲۱). *بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید مبعث*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47510>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۱/۰۴/۲۶). *بیانات در دیدار جمعی از مسئولان وزارت آموزش و پرورش*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3130>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳/۹/۶). *بیانات در دیدار اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=28344>
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۶۱). *صحیفه نور*. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ج ۵-۶، ۱۴-۱۵، ۱۳.
- قرانتی، محسن (۱۳۸۳). *تفسیر نور*. تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ یازدهم.

قرائتی، محسن (۱۳۹۶). مهارت معلمی. تهران: موسسه فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
مجلسی، محمدباقر (۱۳۱۵). بحار الانوار. دارالکتب الاسلامیه، ج ۱۷.
نوری، حسین (۱۴۰۸ق). مستدرک الوسائل. بی‌نا، ج ۵.

متطلبات المدرسة الثورية من منظور الإمام الخميني والإمام الخامنئي

سيد صمد موسى^١، مهدي عزماتي^٢

^١ أستاذ مساعد، مركز تدريب المعلمين المبلغين للحوزات العلمية، قم، إيران (المؤلف المراسل). sabasmh@gmail.com

^٢ المستوى الثالث من الحوزة العلمية في قم، قم، إيران. azemati1372@gmail.com

المخلص

يهدف البحث الحالي إلى دراسة متطلبات المدرسة الثورية من منظور الإمام الخميني والإمام الخامنئي. وقد اعتمدت طريقة البحث على المنهج الوصفي - التحليلي، وأسفرت النتائج عن أن المدرسة إنما تكون ثورية عندما تتحرك أركانها، التي تشمل: المعلم، والكتب الدراسية، والطلاب، في اتجاه الثورة وحضارة العصر الحديث. ومن هنا، يجب أن يتمتع المعلم الثوري بصفات مثل: الثورية المستمرة، التربية المتمحورة حول الله، تعليم الطلاب ليكونوا مستقلين، الالتزام والأمانة تجاه الطلاب، وبرامج تعليمية محددة تستند إلى المبادئ والقيم الإسلامية. كما يجب أن تتضمن الكتب الدراسية الاهتمام بالتعليم والتربية من مرحلة التمهيد وحتى التعليم الجامعي، مع التركيز على تربية الطلاب في جميع الأبعاد، بما في ذلك البعد الإيماني، والعلمي، والثقافي. كما يجب أن تعكس الكتب القيم والأهداف الاجتماعية، وتعزز روح إضفاء الهوية، والتضحية، والشهادة. أما في ما يخص الطلاب، فيجب أن تركز التربية على تطويرهم كأفراد مؤمنين وثوريين، يتمتعون بمسؤولية عالية، والبصيرة، والحفاظ على هويتهم الإسلامية والوطنية. بناءً على ذلك، يبدو أن تكامل هذه الأركان يؤدي إلى تشكيل متطلبات المدرسة الثورية.

الكلمات الرئيسية: المدرسة الثورية، المعلم، الحضارة الإسلامية، الطلاب، الإمام الخميني، الإمام الخامنئي، وزارة التربية والتعليم، التعليم والتربية.

The Essentials of a Revolutionary School from the Perspective of the Leaders of the Islamic Revolution

Seyyed Samad Mousavi¹, Mehdi Azmati²

¹ Assistant Professor, Missionary Teacher Training Center for Seminaries, Qom, Iran
(Corresponding author). sabasmh@gmail.com

² Level 3, Qom Seminary, Qom, Iran. azemati1372@gmail.com

Abstract

This study aimed to examine the essentials of a revolutionary school from the perspective of the Leaders of the Islamic Revolution. The research used a descriptive-analytical method, and the findings revealed that a school can be revolutionary only when its components—teachers, textbooks, and students—move in alignment with the revolution and the new Islamic civilization. Teachers: A revolutionary teacher must possess characteristics such as being revolutionary and remaining so, fostering God-centered education, nurturing students' independence, demonstrating commitment and responsibility, and implementing well-defined programs based on Islamic principles and values. Textbooks: Textbooks should emphasize education from preschool to university, address students' comprehensive development (including intellectual, scientific, and cultural dimensions), uphold societal values and goals, and instill a sense of identity, sacrifice, and martyrdom. Students: Students should be nurtured as faithful revolutionaries with high levels of responsibility, insight, and a commitment to preserving Islamic and national identity. The completion of these components appears to shape the essentials of a revolutionary school.

Keywords: revolutionary school, teachers, Islamic civilization, students, Imam Khomeini, Ayatollah Khamenei, education, teaching and training.

Received: 2023/03/05 ; **Revision:** 2023/04/08 ; **Accepted:** 2023/05/18 ; **Published online:** 2023/06/26

Publisher: Teacher-Propagator Training Center of Seminaries
<https://tarbiatmotali.ismc.ir/>

Article type: Research Article
© the authors

<http://tarbiatmotali.ismc.ir/>